

En Beretning fra Viborg om St. Kjeld.

Af Thomas B. Bang.

Underarkivar i Rigsarkivet Mag. art. Thomas B. Bang, som den spanske Syge bortrev i Begyndelsen af 1920, var Søn af Sognepræst i Hvalsø Vilhelm Bang, der igennem mange Aar var Medlem af Det jydsk historisk-topografiske Selskabs Bestyrelse. Hans Bortgang i en Alder af kun 30 Aar var et smerteligt Tab for dansk historisk Forskning, thi hans hidtidige Arbejder gav gode Løfter, og hans begejstrede Stræben borgede for, at de vilde være blevet opfyldte. De betydeligste Afhandlinger, han naaede at fuldføre, blev Klementsfejds Efterspil og Kronens Mageskifter under Frederik II, begge i Historisk Tidsskrift.

En mere omfattende Afhandling havde han stillet Jydske Samlinger i Udsigt. Nu maa Tidsskriftets Læsere nøjes med efterfølgende beskedne Studie, der dog vidner om Forfatterens indtrængende Fordybelse i de Problemer, som mødte ham, og samtidigt frembyder en Lejlighed til ogsaa her at mindes den unge Historiker og beklage hans altfor tidlige Død.

I *Scriptores Rerum Danicarum* IV Bd. meddeler Langebek Kilderne til Hellig Kjelds Levned. Med en enkelt Undtagelse meddeler han dem paa Latin, men om en af Kilderne skriver han, at han har oversat den fra Dansk til Latin „ex schedis b. Henrici Gernerii“¹⁾, og han tilføjer, at han intet kender til, hvor-

¹⁾ Ser. Rer. Dan. IV, 435.

fra Gerner har disse Oplysninger. I sin ypperlige Udgave af danske Helgenlevneder: *Vitae sanctorum Danorum*, medtager Prof. Dr. M. Cl. Gertz ikke disse Meddelelser, da han betragter dem som Værket uvedkommende. De giver dog forskellige Oplysninger, som ikke findes i de andre Kilder, og da en hidtil upaaagtet gammel Afskrift af disse Meddelelser bidrager til at løfte det Slør, der hviler over deres Ælde, skal vi her meddele dem i deres ældste Form og samtidig give et Par rent kildekritiske Oplysninger om deres tidligere Offentliggørelse.

Vi vender os først til den ovennævnte Afskrift, som jeg har fundet i to Eksemplarer næsten ord- og bogstavret ens og skrevet med den samme Haand. Det ene findes paa det kgl. Bibliotek i Ny kgl. Saml., Fol. 558 (Udskrifter af Peder Dyrskiøts Bog med gamle Breve og Excerptis. *Describ. curavit Klevenfeld*, Fol. 51). Det andet findes i Rigsarkivets topografiske Samling paa Papir, Viborg Nr. 151 b.¹). Først meddeles en Fortegnelse over de Relikvier, der fandtes i Viborg Domkirke, og derefter følger Stykket om hellig Kjeld, der her gengives bogstavret efter Manuskriptet i Rigsarkivet, der er den paalideligste Afskrift. — Tegnsætningen og Brugen af store og smaa Bogstaver er dog ændret.

NB. Det er for hundred aar siden schreffuen ved anno 1490. Jeg kand icke troe det alt for sande, mens dog vises det i god forvaring og giemme denne tid ao 1524. — (Da saae her Tyge Krabbe det, schriffer hand selff med egen haand, som Erik Krabbe haffuer).

1) Ogsaa dette bærer Paategning om, at det stammer fra P. Dyrskiøt. Da i hvert Fald den ene Afskrift er foretaget for Klevenfeldt, maa den være fra Midten af det 18de Aarh.

Sanct Kield, som vaar kannich i Viborg och siden prouste og siden bischop udvalt og døde siden. Men hand vaar prouste, lod hand bygge det syndre thorn paa domkirchen, og døde hand 1151, och begraffuen i et capell for sig selff i dom-kirchen, och bleff hand aff pauen canoniceret og helliggjort og bleff capitletz patron for hans helligheds skyld; hand vaar aff de Kanders edel slegt, hans fader hede Oluff Kande och boede i Vinge ved Fusinge. Same St. Kield haffde och en broder, hede Erich Kande, af hannem er di Kander slegt, som siden vaar til i lang tid.

Hands edel slegt i mødrene annier haffuer [haffuer] *verit* en green aff samme Kande-slegt i deris herkomst.

Denne St. Kield vaar en hellig mand, och hans capell kaldis endnu S. Kiels capel, og der skede store iertegn effter hannem, och paa di thider giche alle kannicher til it bord og lod hente deris vand til at driche offuer borde aff en kilde vesten for Viborg, som endnu kaldis Koch-kilde. Paa veyen gich St. Kield imod den dreng, som baar dete vand, og spurde hannem ad, huem dette skulle haffue; hand svarede og sagde, det schulle paa kannichernes bord. Da sagde S. Kield: „Søn lille, lad mig driche deraff,“ og der hand drak, da bleff vandet omvendt til viin, och hand sagde til drengen: „Gach nu och bær kannicherne det, at di dricher det aff for min schyld.“ Der nu kannicherne smagte den vin, som vaar vendt om aff vandet, och det vaar en god vin, huorfor di adspurde drengen, huor det vaar tilgangen; hand suaret: „Der møtte mig en paa veyen, saadant kled og schichet; hand bad, i skulle driche det aff for hans schyld.“ Da sagde di alle, at det vaar St. Kield, og sagde: „Det er et got raad, vi tager hannem til vort bord igien,“ thi di haffde tilforn forschudt hannem; mens nu forstod di, at han vaar hellig.

Item denne St. Kield leste i bibelen i korret til ottesang om vinteren, da gik liuset ud for hannem, da leste han endda it hiel capitell udaf bibelen saa ret och klart, ligesom hand haffde haftt liuset i haan-

den — — — og megen miere hellighed siges om hennem, som os falder nu u-troeligt; Gud veed alting best.

(NB. er enten Pr. Dyrskiøtt aut forte rectius hr. Tyge Krabbes reflexion)¹⁾.

Indledningen om Skriftets Alder er ret mærkelig og kun forstaaelig, naar man antager, at det ikke er nedskrevet paa engang. Hvem der har skrevet den, faar man indirekte Oplysning om gennem Peder Dyrskiøts Breve til Jens Bircherod²⁾. Af disse ser man, at Dyrskiøtt har afskrevet forskellige gamle Manuscripter, som tilhørte Erik Krabbe til Vejbyvad og stammede fra dennes Oldefader, Rigsmarsken Tyge Krabbe († 1541), og Faster, den lærde Anne Krabbe (f. 1552). Vi bliver herved i Stand til at forstaa, hvorledes Indledningsordene er blevet til: Tyge Krabbe har 1524 afskrevet den gamle Optegnelse og derover skrevet Bemærkningen: „Jeg kan ikke — — tid anno 1524“. Senere er hans Sønnedatter Anne Krabbe kommet i Besiddelse af denne Afskrift og har (omkr. 1590) tilføjet den første Bemærkning, og da Peder Dyrskiøtt laante den hos Erik Krabbe tilføjede han paa sin Afskrift den sidste Bemærkning.

Det her meddelte „Helgenlevned“ er altsaa en Afskrift — paa tredie Haand — af en sikkert viborgsk Optegnelse fra Slutningen af Middelalderen. At den oprindelig er skrevet paa Latin, er der ingen Grund til at antage.

Vi vender os atter til Langebeks Udgave, og Spørgsmaalet om Henrik Gerners Kilde, som han ikke kunde besvare, ligger nu klart for os. Gerner, som de sidste 7 Aar før sin Død 1700 var Biskop i Viborg, har utvivl-

¹⁾ Den sidste Bemærkning er vistnok skrevet med Klevenfeldts Haand.

²⁾ Saml. til jysk Hist. og Top. III; se især Side 271 og 274.

somt sin Viden fra det samme gamle Manuskript, som Tyge Krabbe tidligere havde afskrevet. Gerner's Manuskript har jeg ikke kunnet finde, men i Rigsarkivet (Manuskript-Samlingen, speciel dansk-norsk Personalhistorie I—K), findes et Læg med Meddelelser om St. Kjeld, skrevet paa Dansk med en Haand fra det 18de Aarhundrede. Med Langebeks Haand er bemærket: Ex Ms. Henrici Gernerii, og en Sammenligning med Stykket i Scr. rer. Dan. IV S. 435 viser, at det er det danske Grundlag herfor. Det byder ikke stor selvstændig Interesse, da vi har den nøjagtige latinske Oversættelse i „Scriptores“.

Ogsaa Pontoppidan har i sine *Annales ecclesiae Danicae* de ovenfor meddelte Fortællinger om Kjeld. Han nævner ikke sin Kilde, men bemærker, at de findes i en gammel Efterretning om viborgske Sager¹⁾. Samtidig meddeler han imidlertid en Liste over Hellenlevninger i Viborg Domkirke, og denne Liste, som han har faaet meddelt af Thestrup, er sikkert identisk med den, der findes sammen med de ovenfor nævnte Efterretninger om Kjeld²⁾. Det kan derfor betragtes som givet, at Thestrup har meddelt Pontoppidan begge Stykker, der aabenbart paa en eller anden Maade har hørt sammen. I sine unge Dage afskrev Thestrup en Mængde „Antikviteter“³⁾, som fandtes i Viborg Domkirke, og ved den Lejlighed har han vel saa afskrevet Originalmanuskriptet, som sikkert gik til Grunde, da

1) I, S. 468. „Obiges finde in einer alten Nachricht von Wiburgschen Sachen“. Relikviefortegnelsen findes S. 473 f.

2) A. Heise: *Diplomatarium Vibergense*, S. 364. A. Heise mener, at Indledningsordene (Dette er for o. s. v.) slutter sig til Relikviefortegnelsen, men med Urette.

3) smst. Indledningen.

Kirkens gamle Papirer ødelagdes ved den frygtelige Ildebrand 1726.

De ovennævnte Meddelelser om Kjeld beretter, at han var af Adelsslægten Kande. Man kunde derfor tænke, at der i adelige Slægtebøger fandtes Bemærkninger om ham. Skønt jeg har gennemgaaet et ret stort Antal af dem, har jeg dog intetsteds truffet hans Navn deri.
